

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 12.

V Ljubljani, 30. junija 1892.

Letnik V.

Ropotač.

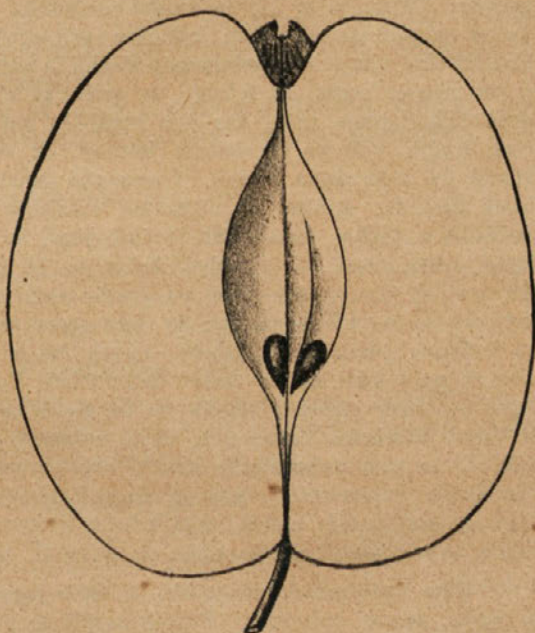
Izmed jabolk, katera je brez skrbi priporočati za splošno saditev, je pri nas znani in precej razširjeni „ropotač“. Nemci je imenujejo „Prinzenapfel“ ali tudi „Ananasapfel“. To jabolko je zelo stara vrsta ter se nahaja po vsej srednji Evropi, a tudi na Angleškem in Švedskem.

Oblike je to precej veliko jabolko valjaste, kakor kaže podoba 23. Muba je majhna in na pol zaprta. Pecelj je zelo tenak ter lesen. Ropotačeva koža je gladka, svetlikasta, zelenkasto-rumena, pozneje svetlo-rumena, ob solučni strani lepo rdeče-dr-sasta ter ima tu in tam svetlo-rjave rjaste pičice. Meso je rumenkasto-belo, rahlo, sočno in vinskega okusa.

Ropotačevo drevo je srednje rasti, dela okrogel vrh ter kmalu in obilo rodi. Cvete tudi pozno, uspeva v vsaki zemlji, celo v peščeni, ni občutljivo glede vremenskih sprememb, zato je priporočeno tudi za mrzle kraje.

Ropotač je jako dobro namizno in gospodarsko jabolko ter se lahko prodaja. Zori konci meseca septembra ter se drži do konci meseca februarja.

Iz vsega tega je posneti, da je ta staroznana vrsta vsega priporočila vredna ter zasluži, da jo razmnožujemo.

Podoba 23.

Pridelovanje žlahtnih jagod.

Nekaj časa pridelujejo vrtnarji jagode ne morebiti samo zato, ker se jim tako dopada, ampak ker veliko dobička dobivajo od njih. Čedalje bolj povprašu-

jejo po jagodah, in moči jih je ogromne množine vsako leto spečati za lepe denarje. Mnogo je uže gospodarstev, ki iz pridelovanja jagod dobivajo najlepših dohodkov. Večletno zasajanje in pridelovanje jagod pa je ljudi tudi izučilo, katere vrste so najboljše, najpopolnejše ter se najlaže razpošiljajo in v razne potrebe porabljajo. Mnogo jagod je namiznih toda tudi za vkuhanje, za napravljanje lednih slaščic (gelée), jagodnega vina itd. porabljajo uže ogromne množine jagod. Na Nemškem imajo v te svrhe uže velike fabrike. Zato je pa le malo jagodnih vrst, ki bi sodile ob enem za vse gori navedene potrebe, namreč za zobanje, za gelée, jagodno vino itd. Prva v tem oziru je vsaj uže mnogo let vrsta, kateri pravijo: kralj Albert Saksonski. Obilno rodi jako okusnih jagod. Za vkuhanje služijo vrste, imenovane: „beli Ananas“ in „White Pine Apple“, za jagodno vino pa sodijo najbolj jagode mesečnice. Zadnji čas hvalijo Nemci doma si vzgojeno vrsto jagod, nazvano: „Teutonia“. Izmej vseh zori najpoprej in se torej tudi dobro proda. Jako rodovitne vrste so: Marguerite, rana, Ornement de table, srednja, Rosenbery maxima, pozna vrsta.

Kar vsem dosedanjim jagodnim vrstam najbolj očitajo, je ta nevolja, da se v treh letih izrodijo. Zatorej treba zopet ponoviti ves jagodni nasad, kar seveda dela znatnih stroškov. Sedaj ponuja vrtnarska firma „Gross et Koenemann“ v Niederwallufu ob Renu novo vrsto, katera nima te napačnosti. Nadeli so jej ime „Walluf“, ter je njena lastnost, da se namreč ne izrodi, po 7 letni izkušnji potrjena. Okusa so te jagode vinsko-kiselnatega in aromalnega ali dišečega vonja. To pa so pravcate lastnosti, kakeršne pri jagodah čislamo. Jagode so precej velike, številno nasejane po posameznih steblih in svetlo-rdeče barve. Plemeniti sad sodi v vse mogoče svrhe, za zobanje, za gelée, za vino. Rodi vsako leto dvakrat tako obilo kakor druge vrste, kar daje zemljišču mnogo cene. Največo prednost mimo vseh drugih vrst pa jej daje ta lastnost, da se ne izrodi kmalu, ampak ostane mnogo let zaporedoma plodna. Posamezne jagode so vselej polne. Zatorej si prihrani gospodar stroške za večkratno zasajanje novih jagod za dolgo vrsto let. Sedemleten takšen nasad dal je tudi letos, ko je prav sušno, mnogo in lepih jagod. Ves nasad bil je videti, kakor da bi ga bili šele pred dvema ali tremi leti zasadili. Ta vrsta je torej po pravici sedaj izmej vseh najizvrstnejša, tembolj, ker ima še to dobro lastnost, da niso samo prve jagode najdebelejše in najlepše na kakšnem posameznem stebelci, ampak vse so zvečinoma enako popolnoma razvite, to pa v težki zemlji kakor tudi v lahki. Povprek naštejejo 12—20 popolnih jagod na enem stebelci, katerih je po 4—5 na eni rastlini. Naposled omenimo še jagod mesečnic. Izmej njih imajo nekatere drobne vitice, druge so pa brez njih. Le te nam prihranjujejo mudno odščipavanje ter sodijo silno lepo za krasno obrobjanje posameznih vrtnih gredic. Pogled na nje je prijeten, kedar začnejo rdeče in bele jagode moleti iznad zelenih listkov. Vender eno je pomniti, da namreč sadijo za obrobjanje gredic samo po prisojnih legah, po senčnih pa nikakor ne.

Kdor hoče pridelovati veliko in lepih jagod, mora za to skrbeti, da zemlja ni izpita, ampak rodovitna. Preveč gnojiti se pa ne sme. Kajti v tem slučaju nastavi rastlina premnogo listkov, da je vsled tega premalo cvetkov. Dobro pa je jagodne rastline pokrivati s kratkim in dobro sprhlim gnojem ali s čim podobnim, da se vlaga ohrani in nesnaga zabrani. Takšna odeja zadostuje popolnoma za srečno prezimovanje. Topleje in debeleje jih odevati ali zavoljo zime pokrivati pa ne kaže. Kajti jagodne rastline pod takšno odejo dostikrat nagnjujejo ter postanejo sploh premalo trdne za spomladanske mrazove in slane. Na dalje treba saditi le krepke jagodne sadike. Takšne rodijo obilno uže prvo leto, če prav so komaj spomladi zasajene. Slabotne, bujno vzrasle sadike nimajo dovolj redilnih snovi v sebi, pa tudi ne dovolj korenin. Zatorej le klavno rastejo ter nikoli

tako obilno ne rodijo, kakor so kazale. Ne kaže torej s starih gred jemati sadik ter jih presajati v nov jagodni nasad. Takšne sadike ne bodo dobro prospevale. Zastran zemlje pa jagode niso izbirčne ter rodijo na raznih zemljiščih vselej, ako na nje trosimo dobro sprhnelega gnoja. Pri takem ravnani ni treba velikokrat škropiti, kar ugaja tudi tlom, ker se ne utrdijo preveč, in vsled tega prospavajo rastline bolje.

Zareze v sadno drevje.

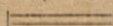
Kdor skrbno vzgaja sadno drevje in zlasti gleda, da vzgoji drevju, bodisi pritličnemu ali visokodebelnemu, pravilen vrh (krono), ki ima vse lastnosti, potrebne za trpežnost in rodovitnost drevesa, ta ve, kako večasih kljubuje drevo rezatvi, s katero se dostikrat dosežejo drugačni nego nameravani uspehi. Vender imamo poleg rezatve tudi drugih sredstev, ki nam pomagajo vplivati na razvoj drevesa, oziroma njegovega vrha. Ta sredstva so razne vrste zarez, katere so popisane v nastopnih vrstah; dostavljamo pa, da vse navedeno velja le za živisto in zdravo peškasto sadje razen okrožne zareze okoli trt in podolžne zareze, ki se sme delati tudi na koščičastem sadnem drevju.

Imamo namreč petero različnih zarez, in sicer 1.) počezno zarezo, 2.) polmesečno zarezo, 3.) strehasto zarezo, 4.) okrožno zarezo in 5.) podolžno zarezo. Vse te zareze imajo z ozirom na mesto, kjer se naredo, v obče namen, gotovim krajem drevesa privajati več soka, ali pa premočen tok soka zavirati. Zareze so nam torej ugodno ter priprosto sredstvo napraviti ravnotežje v obliki, katero je drevo na en ali drug način izgubilo.

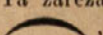
V drevesnici moremo uže od vsega pričetka s primernimi zarezami narediti pravo razmerje v rasti med spodnjimi in zgornjimi poganjki piramidnega in sploh brajdnega drevja.

Glede porabe posameznih vrst zarez velja sledeče:

1. Počezna zareza.

Ako hočemo kakšen bolj reven pop poživiti ali ga v rast spraviti, na pr. za vzgojo rodnega lesa, napravimo malo nad popom počezno, kaka 2 do 3 milimetre široko zarezo, ki sega do lesa. Zareza bodi taka le:

2. Polmesečna zareza.

To zarezo naredimo, če želimo, da bi se kateri pop, poganjek ali vejica krepkeje razvijala. Ta zareza se naredi nad dotičnim popom, oziroma poganjkom ali vejico v obliki , ki gre seveda tudi do lesa.

3. Strehasta zareza.

Strehasto zarezo napravimo, kadar prejšnje nič ne pomagajo in pa pri starejšem lesu. Na mestih, koder se naravno najslabeje sok pretaka, kakor po spodnjih oddelkih brajdnega drevja, je ta zareza umestna. Naredi se z dvema zare-

zama nad dotičnim mestom v obliki strehe . Na starejšem piramidnem drevju smemo rezati celo s fino žagico, katera celice razdrapa ter naredi počasneje se celečo rano in tako močneje vpliva.

Dosedaj navedene zareze so posebna skupina. Razložek med njimi je le, da različno močno poškodujejo lubad. Širokost in globokost zareze zavisna je od debelosti debla. Široka ne sme biti zareza čez 3 milimetre, globoka ne čez 5 milimetrov, in toliko, le če je strehasta.

Ako pa hočemo gotove dele drevesa slabiti, potem se te zareze naredo spodaj, a ne zgoraj, kakor je bilo prej popisano.

Sadjar, ki se je poučil o kroženji soka, ne bode torej nikdar dvomil, katero zarezo bode napravil. V obče naj pridenemo še to le pravilo; Na mlajših mestih brajdnega drevja, kakor nad očesi voditeljic, rabi počezno in polumesečno zarezo, na starejših mestih pa strehasto zarezo.

4. Okrožna zareza.

Ta zareza je največ 3 milimetre široka in 5 milimetrov globoka ter sega okrog in okrog debela. Ona ovira dotok soka v dele drevesa nad saboj, vsled česar rast poncha, rodnost pa se poviša. Ako drevo enakomerno preveč v les žene, naredimo zarezo pri tleh ali pod vrhom (krono) če pa hočemo zatreti prekrečko rast le eni veji, narežimo jo, kjer se začenja. Korist je jasna, a taka zareza lahko tudi škoduje, če jo naredimo prezgodaj pomladi ter ob enem preširoko in pregloboko.

5. Podolžna zareza.

Ta zareza krepí deblo, vejo ali poganjek. Naredi se, če po vsej dolžini do 2 centimetra nad pričetkom veje napravimo z ostrim nožem zarezo skozi lubad do lesa. Napetost v lubadi se s tem uniči, in nasledek je debelenje dotičnega dela.

Nadalje se s to zarezo tudi preprečuje, oziroma zdravi smolika koščičastega drevja. Kdor naredi na svojem mareličnem drevju vsako pomlad podolžno zarezo od vrha do tal, ni se mu bati smolike. Omeniti pa je, da se pri prav meževnem drevju lahko pripeti, da vsled tega lubad odstopi. To nepriliko preprečimo, če delamo zareze s presledki, katere pozneje prerežemo.

Podolžne zareze lahko delamo vse poletje t. j. dokler je še upati, da se rane zacelijo. Spomladi seveda kažejo najboljši uspeh in jih najlaže napravili ob enem, kadar se drevje obrezuje.

Vrtnarske raznoterosti.

Kedaj je obrezovati orehe. Orehov nikakor ne obrezuj po zimi, dokler se je bati še hudega mraza. Najbolje jih je obrezovati jeseni v septembru ali oktobru, da se rane pred mrazom že malo zacelijo. Lahko se pa obrezujejo tudi spomladi, ko ni več mraza in drevje ni še poganjati začelo. Če pa obrezuješ, ko se je rast že začela, teče takoj sok iz rane, kakor pri vinski trti.

Kako hraniti sadje. Lepe hruške ali jabolka je dobro zaviti v svilen papir, kajti potem se dobro ohranijo. Tako tudi delajo trgovci s finim sadjem. Predno pa sadje tako zavijemo, moramo počakati, da se osuši, ker sicer v papirji plesni in se ne ohrani lepo.

Kako varovati breskve in marelice, da ne pozebejo. Breskve in marelice navadno spomladi zgodaj poganjajo in cveto, zaradi tega pa v mrzlih pomladnih nočeh rade pozebejo. Da to zabraniš, pokrij jim v novembru ali decembru, ko je že zemlja zmrznila, korenine v gnojem ali listjem. Pod to odejo se zemlja ne razgreje tako hitro, in breskve in marelice ne bodo poganjale tako zgodaj spomladi, da bi jim škodoval mraz.

Kako popraviti zmrzla jabolka. Zmrzla jabolka zloži v kako posodo in vlij na nja hladne vode, tako da so vsa v njej. Okrog jabolk se sedaj naredi ledena skorjica. Potem vodo odlij, ledeno skorjico z jabolk odrgni, obriši jih z suho obrisačo in deni v srednje gorko sobo, da se posuše. Taka jabolka so tako dobra, kakor bi ne bila zmrznila. Ravno tako tudi ravnaj z zmrzlimi hruškami.